شاهد محتوایی تاخر کتاب مختلف علامه از تذکره

(24:11)

علی ای حال تحقیق عمیقی که آقا فرمودند، یکی از چیزهایی که در کنار آن تحقیق عمیق باید به‌عنوان مصداق یادداشت کنیم، همین بحث ما نحن فیه است. ببینید بحث ما به تاریخ و نوشته ای که آن وقت بوده، مربوط نیست. به یک چیز روشن محتوایی مربوط است. در تذکره می‌گویند «علیه علمائنا اجمع»، در منتهی می‌گویند «اکثر علمائنا الا الشاذ»، در اینجا می‌گویند «قال الشیخ فی الخلاف» بعد هم اجماع سید را می‌گویند. ریختش این است که اگر قول سید را می‌دانستند که در تذکره نمی گفتند «علیه علمائنا اجمع». پس سید چه؟ یعنی واضح و آشکار است که این سه مطلب از حیث ترتب، ولو بین منتهی و تذکره توجیه‌ٌ‌مّی بکنیم، اما بین تذکره و منتهی با مختلف توجیه‌پذیر نیست. چون در مختلف می‌گویند سید فرموده. در منتهی می‌گویند «لانعرفه»، در تذکره می‌گویند «علیه علمائنا اجمع». خب مگر می‌شود سید را نیاوردن؟! بنابراین این نکته یادداشت کردنی که مانحن فیه شاهد این است که بخش‌هایی به‌طور قطع از تذکره و منتهی قبل از مختلف نوشته شده. این شاهد حرف این دو فقیه بزرگ –شهید ثانی و علامه بحر العلوم- است که مختلف مصنف آخر است؛ فرمودند «برجوع العلامه فی المختلف».

شاگرد: خیلی هم بعید است که ایشان قبلاً‌ًی نسخه ای را دیده باشند و به سید نسبت بدهند و بعداً‌ًنسخه مصحح درستی دستشان برسد و متوجه بشوند که نظر سید این نیست و هیچ تذکری هم ندهد.

استاد: بله. مختلف منشأ همه کتابهای بعدی است. من دنبالش هم رفتم. اولین کتابی که خیلی روشن از مختلف نقل می‌کند، مهذب ابن فهد است. مثلاً‌ًمسالک، جامع المقاصد اینها نیاورده اند. یعنی از اینها نفهمیدیم که حرف مختلف را نشر داده باشند. اما مهذب و بعدش هست. شاید مجمع الفائده مقدس اردبیلی بود، تا ذخیره و دیگران .

بازبینی #1
ایجاد شده 5 فوریه 2026 15:39:25 توسط ... .
به روزرسانی شده 5 فوریه 2026 15:39:43 توسط ... .